

Positief gedrag stimuleren en gepast reageren op ongewenste situaties

Je leden een hele namiddag enthousiast en constructief aan de activiteit laten deelnemen, een hele kampdag in goede banen leiden, alle leden op een positieve manier met elkaar leren omgaan... Het is niet altijd evident. Hoe kan je gewenst gedrag stimuleren en voorkomen dat er op een negatieve manier moet ingegrepen worden? Hoe kan je best reageren op moeilijke situaties? Dit is afhankelijk van de specifieke context en de betrokken personen, maar we geven je graag een aantal algemene richtlijnen en aandachtspunten mee die je al een heel eind kunnen verderhelpen. Let wel op, deze visie werd opgesteld voor hoe leiding het best omgaat met leden en bijvoorbeeld niet voor hoe dit best binnen een leidingsgroep gebeurt.

Duidelijke afspraken

De uitspraak 'Goede afspraken maken goede vrienden!' zal iedereen wel bekend in de oren klinken. Het is dan ook een waarheid als een koe. Een goede verstandhouding creëren met je leden begint met het maken van afspraken. Kinderen moeten zich aan deze afspraken leren houden en geleidelijk aan inzien waarom bepaalde dingen niet kunnen. Duidelijkheid rond vooropgestelde regels en afspraken geeft hen zekerheid. Om ervoor te zorgen dat de regels ook aanvaard worden, duidt je best goed waarom deze vooropgesteld worden. Zorg er daarnaast voor dat kinderen op voorhand weten wat de consequenties zijn van zowel positief als negatief gedrag. Op basis van deze afspraken kan je vervolgens op een gelijke en eerlijke manier reageren op het gedrag van ieder kind.

Aandachtspunten

Zorg ervoor dat er binnen jouw leidingsgroep gedragenheid is rond de geldende regels en dat deze door iedereen op dezelfde manier toegepast worden zodat er duidelijkheid is voor de leden. De algemene regels, met visuele ondersteuning, zichtbaar maken en omhoog hangen in jullie lokaal kan hierbij helpen. Het is belangrijk dat de afspraken, en wat precies gewenst gedrag is, voor elk kind duidelijk en controleerbaar zijn. Je kan leden niet straffen voor een regel die ze niet kennen. Zo kan straffen zoveel mogelijk vermeden worden.

Het maken van afspraken en de manier waarop grenzen vastgelegd worden, moet je afstemmen op (de leeftijd van) je doelpubliek. Het is daarnaast belangrijk dat je zelf ook je regels volgt en het goede voorbeeld geeft.

Laat een deel van de afspraken ook uit de kinderen zelf komen. Vanaf 8 jaar kunnen ze dit zeker en hebben ze al een goed idee van wat kan en wat niet kan. Dit kan ook op een speelse manier.

Een positieve leidingshouding

Het is belangrijk gewenst gedrag duidelijk te appreciëren en bevestiging te geven. Dit is nog veel belangrijker dan straffen, het maakt duidelijk voor de leden dat ze nog binnen de grenzen zitten en zal hen stimuleren om dit gedrag vaker te vertonen. Zo blijft een groep gemakkelijk werkzaam en kan ongewenst gedrag, en zo ook straffen, voorkomen worden.

Het is dus belangrijk als leid(st)er steeds het positieve in het gedrag van je leden te zien en manieren te zoeken om hierop verder te bouwen. Soms draaien bepaalde handelingen van leden anders uit dan bedoeld, dan moet je daar bij je reactie ook rekening mee houden. Bovendien kan je iemands gedrag beter positief beïnvloeden door op tijd een compliment te geven als hij/zij iets volgens de regels doet dan door enkel te straffen als het eens fout loopt. Concentreer je aandacht dus zeker niet enkel op het negatieve maar heb te allen tijde oog voor positief gedrag. Zijn er bijvoorbeeld slechts enkele leden die doen wat je vraagt, geef deze dan positieve aandacht. Je zal zien dat de anderen volgen. Fixeer je niet te hard op degenen die niet doen wat je vraagt. Een beloningssysteem kan je helpen om hier blijvend aandacht voor te hebben.

Beloningssystemen

Met beloningssystemen kan je op een structurele en expliciete manier goed gedrag in de bloemetjes zetten. Hoewel dit hoe dan ook een positief gegeven lijkt, is het belangrijk er bewust mee om te gaan en overwogen te gebruiken in jouw groep. Als het op een foute manier gebeurt, kunnen er immers ook ongewenste gevolgen uit voortvloeien.

Aandachtspunten

Geef beloningen nooit vooraf, maak er wel op voorhand afspraken rond en reageer vervolgens op wat je ziet. Benoem dit in termen van gedrag zodat voor iedereen duidelijk is naar aanleiding van wat er beloond wordt.

Geef bij voorkeur immateriële beloningen, de twee belangrijkste zijn aandacht en complimentjes. Aandacht is een grote beloning voor kinderen. Let er dus op dat je al je leden voldoende positieve aandacht geeft, dat ze regelmatig een goed woord of compliment te horen krijgen. Dan moeten ze geen aandacht vragen door iets te mispeuteren. Een bedanking, een knipoog, een glimlach, een knuffel, een aanmoediging... kunnen voldoende zijn om iemand zich goed te laten voelen.

Beloningssystemen op groepsniveau helpen ook om de groepssfeer te bevorderen. Hou hierbij wel rekening met wat je leden leuk vinden. Zorg er ook voor dat je binnen dezelfde leeftijdsgroep consequent dezelfde beloning geeft. Zoek dus iets dat voor iedereen werkt.

Voorbeelden

- × Stickerrace: Maak een namenkaart waar alle leden verticaal opstaan. Naast elke naam zet je een aantal hokjes. De leden moeten proberen zo snel mogelijk in elk hokje een sticker te verdienen.

- × Verentooi: Laat je leden een band knutselen. Indien ze flink zijn, verdienen ze veren of accessoires voor op hun verentooi.
- × Groepsprestatiemeter: Indien je groep flink is, staat de prestatiemeter op 'superleuk'. Indien dit niet zo is, zakt hij tot 'diepvriessfeer'. Zo geef je aan hoe de groep presteert. Dit is leuk bij spelletjes waarin heel de groep moet samenwerken, bijvoorbeeld één tegen allen.
- × Tetris: De leden kunnen individueel tetrisblokjes verdienen. Deze mogen ze dan op het tetrisveld plaatsen. Indien de groep samen een aantal rijen heeft, worden ze beloond met bijvoorbeeld een kleine lekkernij.
- × Sticker- of stempelkaart: Elk lid krijgt een kaart met een aantal vakjes op. Indien hij/zij zich gedraagt, verdient hij/zij een stempel of sticker op de kaart. Wie heeft de kaart als eerste vol?
- × Medailles per talent: Na een bepaalde activiteit of op het einde van een kamp kan je als leiding even de tijd nemen om medailles uit te reiken aan opmerkelijke talenten, bijvoorbeeld: erg behulpzaam, sportief, luistert goed, werkt altijd goed mee...
- × Talentenweide: Dit is een beloningssysteem dat de personen eerder bewust maakt van hun aandeel in de groep. Dit kan zelfs met de leidingsgroep gebruikt worden. Iedereen kan voor zichzelf of elkaar opmerkelijke talenten in de wei noteren. Zo kan aan deze persoon hulp gevraagd worden in verband met dat talent indien nodig.
- × Snoepjes- of bolletjesrace: Ieder lid krijgt een pot. Deze pot moet zo snel mogelijk gevuld worden met smarties, knikkers, zuurtjes... naar keuze. Wiens pot is het snelste vol? Je kan ook een grote pot voor de hele groep gebruiken. Wanneer die vol is, worden de snoepjes verdeeld.
- × Parelarmband: Elk lid krijgt aan het begin van de dag een leeg macramétouwtje om de hand. Doorheen de dag verdienen ze parels om hun touwtje te versieren.
- × Dikke duimen: De leden kunnen dikke duimen verdienen. Plak een dikke duim (met dubbelzijdige tape) op een lid dat zich gedraagt. Wie plakt er vol?
- × Activiteitenbeloning: Bijvoorbeeld een uitstapje maken of leuk spel spelen.

Positief bekrachtigen staat veruit op één, de andere systemen kunnen af en toe doorheen het jaar maar het is belangrijk hierin af te wisselen zodat de kinderen niet steeds iets bepaald verwachten.

Adequaat reageren

Met voorgaande tips en acties kan je proberen om ongewenst gedrag bij je leden te vermijden. Deze horen dus steeds op de eerste plaats te komen. Als in een bepaalde situatie toch ongewenst gedrag blijft optreden, is een straf of maatregel wel aangewezen om je gezagspositie als leid(st)er duidelijk weer te geven en de orde te bewaren. Dit dient echter op een overwogen en doordachte manier te gebeuren.

Een gepaste reactie zorgt ervoor dat leden duidelijk zullen inzien waarom hun gedrag niet geapprecieerd wordt, dat gedrag dat niet strookt met de vooropgestelde afspraken afgestraft wordt en dat het leuker is om gewenst gedrag te vertonen. Hierdoor zal dit gedrag in de toekomst minder voorkomen en is de situatie terug werkbaar om de activiteit op een positieve manier verder te zetten.

Verloop

Hoe situaties verlopen hangt af van persoon tot persoon, het gedrag van de betrokken leden en onze initiële reacties hierop. Deze leidraad kan je helpen om meer bewust, stap voor stap op een goede manier met gedrag van leden om te gaan en ieder kind op een gelijke manier te benaderen.

Maak steeds duidelijke afspraken met je leden.

Stimuleer gewenst gedrag en toon appreciatie als dit zich voordoet.

Geef ongewenst gedrag een waarschuwing. Spreek hierbij af wat er zal gebeuren als het gedrag zich herhaalt.

Elk lid verdient een eerlijke tweede kans. Indien het gedrag zich toch herhaalt, doe dan meteen wat je met het kind afgesproken had tijdens de waarschuwing.

Straf, indien nodig, onmiddellijk na het ongewenste gedrag en volg ook het uitvoeren van de straf op.

Maak na de straf tijd voor een goed gesprek waarin teruggekoppeld wordt naar hoe de situatie verlopen is, om welk gedrag gestraft werd en hoe dit in de toekomst vermeden kan worden.

Maak duidelijk dat het niet om de persoon zelf gaat, dat de straf en het voorval vergeten en vergeven zijn en begin daarna terug met een schone lei. Kom niet meer op het voorval terug.

Aandachtspunten

Straffen moet steeds gepaard gaan met het belonen van leden die wel gewenst gedrag vertonen om duidelijk te maken welke voordelen dit heeft. Als je bovendien onmiddellijk ingrijpt met een afkeurende opmerking of waarschuwing bij ongewenst gedrag, zullen situaties minder snel escaleren en blijven de grenzen duidelijk. Op deze manier moet je minder snel overgaan tot straffen. Als je reacties in verhouding staan met de daden en te allen tijde voldoende aandacht besteed wordt aan het positief stimuleren van leden en het maken van duidelijke afspraken, is consequent reageren niet noodzakelijk gelijk aan een schoolse en strenge aanpak. Dit zal zelfs eerder een positieve sfeer creëren.

Een straf moet in verhouding staan tot het voorval. Zorg er dus voor dat je een goed zicht hebt op het voorval en luister naar alle betrokken partijen. Straf op basis van de intentie in plaats van de gevolgen: waarom doet een kind dat? Laat sociale controle dus geen rol spelen en ga op dezelfde manier met gedrag om, onafhankelijk van het al dan niet aanwezig zijn van andere personen. Reageer steeds vanuit de ik-persoon en benoem het ongewenste gedrag.

Je hoort straffen steeds af te stemmen op de leeftijd en de specifieke groep waar je voor staat. Het is wel belangrijk binnen een groep consequent te blijven. Probeer een straf te zoeken die voor iedereen werkt en dezelfde impact heeft zodat je iedereen op dezelfde manier kan straffen voor hetzelfde feit. Een 'geldboete' vragen omwille van schade heeft bijvoorbeeld bij sommige kinderen heel wat meer impact, dit is afhankelijk van hun thuiscontext. Dergelijke voorvallen los je dus beter op een andere manier op. Indien een straf echter niet het gewenste resultaat heeft bij een bepaald kind, kan je wel een andere

straf uitproberen. Hierbij kan je dan, afhankelijk van het kind, flexibel een keuze maken over welke straf je geeft. Zorg er dan wel voor dat je de afgesproken straf, die voor iedereen dezelfde is, eerst geprobeerd hebt.

Laat het kind ook ventileren en zijn kant van het verhaal geven zodat het straffen niet ten nadele van de band met je leden gaat. Dit is niet hetzelfde als een compromis maken rond een straf. Het gaat om inzicht in het standpunt en het gedrag van het kind zodat je kan duiden waarom er gestraft wordt en hoe dit vermeden kan worden. Een compromis sluiten bij het maken van afspraken kan eventueel wel.

Reageer niet emotioneel. Als je het even moeilijk krijgt, tel dan tot 10 en kom tot rust tot je terug rationeel kan nadenken. Je kan in dergelijke situaties ook even overleggen met je medeleiding om tot een rationele, neutrale kijk te komen. Vervolgens kan je de situatie op een rustige manier oplossen.

Straffen kan je best zoveel mogelijk vermijden. Maak van straffen dus geen spelletje en doe dit niet onnodig, voor de grap of op een uitdagende manier.

Voorbeelden

Hieronder maken we een onderscheid tussen betere en sterk af te raden straffen. We noemen dit 'betere' straffen omdat we ze sowieso liever vermijden met behulp van bovenstaande tips en richtlijnen. We maken hierbij ook een rang qua zwaarte en niet qua volgorde dat ze moeten toegepast worden. De context of situatie is hierbij heel belangrijk.

- ✗ Houding: Als eerste kan je gedrag afkeuren door je houding en je stem. Dit is de belangrijkste maatregel, zo maak je duidelijk dat iets niet kan en kunnen de kinderen zich nadien nog gemakkelijk verbeteren. Voor kinderen tot tien jaar is dit al een grote straf.
- ✗ Negeren: Als een kind op een negatieve manier aandacht vraagt, kan je er ook voor kiezen dit te negeren en ondertussen positief gedrag van andere kinderen positief te bevestigen. Het is echter belangrijk ook het kind dat je negeerde aandacht te geven indien dit nadien ook positief gedrag vertoont.
- ✗ Time out: het kind even afzonderen van de activiteit. Dit is een efficiënte straf, zorg er wel voor dat je als leiding het kind nog kan zien.
- ✗ Taak geven: Een kind dat een duidelijke overtreding beging, die niet door de beugel kan, kan je een taak geven waarmee dit terug goed gemaakt wordt. Let er wel op dat de taak in verhouding staat met het kunnen van het lid. Laat een kind van 6 jaar niet een berg sjorpalen van 6m verplaatsen, dit is eerder een lijfstraf dan een taak!
- ✗ Overcorrectie: Hierbij laat je het kind zijn gedrag dubbel goedmaken. Je laat bijvoorbeeld een kind dat met verf gegooid heeft, de verf opkuisen maar daarnaast ook meteen de hele tafel. Dit is heel erg afhankelijk van de context, maar overweeg eerst het geven van een gewone taak.
- ✗ Schorsing: Indien het gedrag van een kind echt ernstig is, moet er contact opgenomen worden met de ouders om te overleggen wat hieraan gedaan kan worden. Enkel als er geen andere uitweg meer mogelijk is, is een schorsing een optie.

- × Sociale druk: De hele groep straffen voor een bepaald voorval. Let hiermee op! Dit bevat het risico dat de schuldige de groep helemaal tegen zich krijgt. Je hebt bovendien het risico dat de band tussen de leiding en de groep slechter wordt. Een hele groep straffen kan enkel indien de hele groep verantwoordelijkheid draagt en zich hier ook bewust van is door afspraken die eerder gemaakt werden. Als dit niet het geval is, wordt dit beter vermeden.

Sterk af te raden straffen:

- × Lijfstraffen: We verstaan hieronder een straf waarbij een kind van een bepaalde leeftijd fysiek afziet. Dit kan zeker niet de bedoeling zijn, er zijn genoeg alternatieven waarmee je een kind kan duidelijk maken dat bepaald gedrag niet getolereerd wordt.
- × Straffen met emotioneel afzien: Dit gaat bijvoorbeeld over een kind belachelijk maken of vernederen voor een groep. Ook deze straffen zijn uit den boze!